

NEDERLANDSCH-INDIË

OUD & NIEUW

OPGERICHT DOOR ED. CUYPERS

DIRECTEUR: L. D. PETIT, REDACTIE: PROF. T. J. BEZEMER, T. VAN ERP, MR. J. G. HUYSER, PROF. DR. N. J. KROM, W. O. J. NIEUWENKAMP, NOTO SOEROTO

REDACTIE- EN DIRECTIEADRES: NOBELSTRAAT 20, DEN HAAG

1928

13E JAARGANG, AFL. 5

SEPTEMBER

DE INDONESISCHE KUNSTNIJVERHEID OP DE I.T.A.¹⁾

De Redactie van *Nederlandsch-Indië Oud en Nieuw* brengt hulde aan allen, die er toe hebben bijgedragen om de Indische Tentoonstelling te Arnhem te doen slagen. In het bijzonder aan Mr. J. Huges, Voorzitter van de afd. Arnhem der Vereeniging „Oost en West”, die het initiatief daartoe nam, en aan wiens durf, energie en ijver het groote succes dezer, door vele tienduizenden bezochte, tentoonstelling in hoofdzaak is te danken. Slechts zij, die wel eens een tentoonstelling, hoe bescheiden en van welken aard ook, hebben georganiseerd, weten, wat daaraan vastzit en met welke eigenaardige moeilijkheden men daarbij heeft te kampen. Eén van de vele vragen, die beantwoord moeten worden, is: hoe moet ik de ingezonden voorwerpen tentoonstellen? Bij deze vraag willen wij even stilstaan. □

Op de I.T.A. zijn de voortbrengselen der Indonesische Kunstnijverheid niet in één ruimte ondergebracht, doch verspreid over verschillende gebouwen, t.w. het hooftgebouw (het kasteel Zijpendaal), gebouw A en gebouw B. De I.T.A. omvatte niet alleen Kunstnijverheid, doch ook de Volkenkunde in den meest uitgebreiden zin, Hindoe-kunst (algietsels wel te verstaan), inzendingen van de afd. Handelsmuseum van het Koloniaal Instituut, tropische hygiëne, Indische cultures, bosch-exploitatie, hydrographie, arbeid van het N. I. leger, zending, onderwijs, ziekenverpleging, tropische gewassen en fauna, enz. enz. □

Nu is bij ons de vraag opgekomen, of het niet mogelijk ware geweest de Kunstnijverheid in één gebouw onder te brengen. Eén Paleis van Indonesische Kunstnijverheid, al was 't dan maar een tijdelijk paleis van planken, doek en papier, een Petit Palais voor zeven weken, waarin de kunstnijverheid in al haar branches een plaats had kunnen vinden, gegroepeerd óf naar de verschillende streken van herkomst, Java, Sumatra, Borneo, Bali en Lombok, Celebes, enz., óf naar den aard van het werk, weefkunst, batikkunst, goud- en zilversmeedwerk, houtbewerking, brons- en kopergietskunst, enz. Dan had men een artistiek geheel kunnen tot stand brengen, dat bovendien overzichtelijk was en dat tevens gelegenheid zou geboden hebben tot onderlinge vergelijking.

¹⁾ Door verblijf in het buitenland van den Redacteur dezer rubriek kon dit artikel niet eerder verschijnen. □

DE HOORNVAAS

door ANNE HALLEMA.

In de beschrijving van de Han-vaas der collectie A. Volz, Den Haag, gereproduceerd in afb. 4 en 15 van mijn opstel over *Het Jade in de Oud-Chineesche kunst*,¹⁾ werd vermeld, dat er binnenkort iets omtrent den hoornvorm van dat zeldzame stuk zou worden medegedeeld. Aan die toezegging kan thans gevolg worden gegeven. Het ornament, dat zeer schoon en bijzonder merkwaardig is, werd in mijn essay *Jaden Vazen*, „Nederland” 1927, beschreven. 't Geldt thans uitsluitend den vorm, gekarakteriseerd in de benaming hoornvaas. □

De aandacht werd er op gevestigd, dat deze vaas getypeerd wordt door haar mystieke oervorm, zoo bepaald door het omwentelen van den jaden rolsteen in spoelend water. □

Die vorm is, schijnbaar, geen kunst, maar natuur. De jaden rolsteenen, die Laufer in zijn beroemd werk *Jade* op pl. I blz. 26 reproduceert, toonen denzelfden kei-vorm. Daarom is dit kunstwerk — kunst van hoogsten rang door de ornamentiek en de aanpassing daarvan bij den spoelsteen-vorm — genoemd een unicum in zijn afwijking van de traditioneele vaasvormen in Chou-stijl, hoewel de beker in decoratie met het ornament van het sacrale vaatwerk overeenkomt. □

Er kan nu waarschijnlijk worden aangetoond, dat deze Han-vaas in vorm niet alleen staat, al blijft dit merkwaardige stuk, zeker voorloopig, ongeëvenaard onder soortgelijke vaten door de forsche monumentaliteit van het monstergelaatornament met de gestyleerde donderlucht. De grootheid van dezen beker bestaat in de volmaaktheid van vorm en décor, dat één geheel vormt met den vaaswand en niet door fantastische verfraaiing in de banaliteit van pooten en oor verloopt, gelijk die zinledige woekering vertoond wordt door ander vaaswerk van dit type. □

't Eenige, dat uitsteekt, is het masker. Maar dit blijft, ondanks de plastische uitbeelding van snoet, voorhoofd en uitpullende oogen, architectonisch deel van het vaasvlak, gelijk dergelijke sterke aanzichten bij de antieke bronzen in Chou-stijl. De beker met dat gelaat van geweld aan zijn voet past naast dat grandioze vaatwerk met het beroemde *rao-tie*-masker. De kunstenaar der Han-periode, die dit machtig dreigornament schiep, heeft zich volkomen in den ouden stijl ingeleefd en vormde in jade een meesterwerk, dat den grootschen bouw van de sacrale vaten der Shang- en Chou-dynastie toont. □

Verrassend nu is het vinden van een jaden beker, die, hoewel veel minder sterk van vorm, bouw, stijl en ornament, toch hetzelfde grondtype weergeeft.²⁾ De afbeelding wordt gevonden in „Ostasiatische Zeitschrift” VI^{ter} Jahrg. 1917/18 pag. 44. De bedoelde vaas behoort daar tot de „Chinasammlung Dr. Alexander von Frey.” De beschrijver dezer collectie, Dr. Otto Burchard, zegt ervan: „In dem Buch „Jade” von B. Laufer findet sich auf Pl. XLIV die Front- und Profilabbildung eines ganz ähnlichen Gefäßes desselben Typs und derselben Zeit. Der wesentlichste Unterschied liegt in der überragenden Qualität des v. Freyschen Stückes, obwohl Laufer schon für sein Exemplar den Satz anwendet: „It is carved with great ingenuity and full mastery of form.” Die Beschreibung, die Laufer im Texte dazu gibt, ist falsch. Er schreibt dort (pag. 319): „The lower portion is occupied by the figure of a monster running around the four sides, its feet forming at

¹⁾ Nederlandsch-Indië Oud en Nieuw, Oct. 1927, pag. 166 en 176. □

²⁾ 't Bleek mij na het schrijven dezer studie, dat de laatste illustratie in Berthold Laufer's *Archaic Chinese Jades* 1927 een soortgelijk exemplaar der collectie Bahr afbeeldt, schoon en rijk van ornament. □

Afb. 2. Han-vaas.

Collectie A. Voltz.

the same time the feet of the vase. Being carved in high-relief, the impression is given that the monster carries or supports the vessel." Man kann aber aus der Abbildung erkennen, dass das eigentliche Gefäß aus dem aufgesperrten Rachen eines stilisierten Drachens hervorstößt. Deutlich sind die Fangzähne und die Zunge erkenntlich. Was Laufer für die Füße des Tieres hält, sind seine Hörner, auf denen das Gefäß ruht. Das hier abgebildete Stück weicht von dem Lauferschen noch insofern ab, als der Schwanz des Drachens¹⁾ sich aufbäumt und so den Henkel des Bechers bildet. Die Farbe des Jade ist grau-grün mit dunkelbraunen Einsprengungen. Der obere Teil des Gefäßes zeigt archaische Bronzeornamente, die in den Stein hineingeschnitten sind." □

Wat Burchard hier schrijft van dezen jaden beker, kan, met uitzondering van hetgeen hij zegt van het oor, gelden voor de Han-vaas. Behalve de monsterkop, waarin de vaas gevat

zit, en de banden met spiraalmotieven, komt zelfs de kleur van het gesteente overeen en zijn de afmetingen nagenoeg dezelfde: 12 à 13 c.M. hoog; grootste mondbreedte 7 à 8 c.M. □

Hierdoor is de aandacht gevestigd op de vermelde vaas-afbeelding in Laufer's *Jade* pl. XLIV, bij welke datgene staat geschreven, wat Burchard citeert en terecht critiseert. Het is onbegrijpelijk, hoe 't Laufer kon ontsnappen, dat het monster op zijn kop staat met de oogen onder de noesters, zoodat het bovendeel van den beker door de bovenkaak wordt omsloten en gedragen, nèt eender als bij de Han-vaas.²⁾ □

Laufer vermeldt nog: „A lizard-like hydra is climbing the edge and leaning on it with its front-feet." Die hydra zit bovenaan, klauterende over den rand.³⁾ Bij Burchard's beker is het oor echter beneden gevormd en wordt door hem „Schwanz des Drachens"¹⁾ genoemd. Bij beide vaten is dus aan den buitenkant, los van den bekerwand en door een ruimte daarvan gescheiden, een ornamentale, min of meer plastisch gevormde figuur, die niet meer deel uitmaakt van het vlak. Daardoor wordt de machtige werking der geklonken geslotenheid verstoord en de monumentale bouw verbroken. 't Principe „oor", dat de Han-vaas haar enorme massaliteit geeft, wordt niet gekend. De aandacht verliest haar intense spanning en de geest wordt afgeleid door de zich loswoelende decoratie in barokstijl. Al is 't oppervlak dezer beide Sung-stukken op soortgelijke wijze ingedeeld als dat van de Han-vaas en versierd met meanders en donderspiralen, zoodat er naar het uiterlijk in de ornamentiek evenals in den vorm zooveel overeenkomst bestaat, dat

1) Of de gestyleerde haren van den kop? A.H. □

2) Daar de onderkaak ontbreekt, is het twijfelachtig, of de benaming draak juist is. A.H. □

3) Een soortgelijk stuk van lapis lazuli is thans in de Kon. Kunstszaal Kleykamp. Op de Jode-tentoonstelling van 1922 was een dergelijke beker van grijsgrauw, zeer doorschijnend jode z.g. „mutton-fat". □

de drie vazen tot hetzelfde type moeten worden gerekend, toch voelt men in die twee geoorde bekers niet meer het dwingende, onafwendbare, positieve en heroïeke van den Chou-stijl, hoewel zij imiteeren het sacrale ornament. Beide vazen zijn fraaie sierstukken, die wel den uitwendigen vorm der beteekenisvolle figuren nobel vertolken, maar den stouten geest van het Chou-stijl-vaatwerk missen, terwijl de Han-vaas die heroïek integendeel nog zoo oersterk openbaart in de geweldigheid van zijn machtig ornament met zijn kosmisch-religieuze dramatiek. □

* * *

Noch Burchard, noch Laufer geven zich reenschap van den opmerkelijken vorm, zoo geheel afwijkend van dien der traditioneele offervazen. Aan gril of willekeur valt niet te denken. Waar hier drie bekers zijn, die in bouw hetzelfde plan vertoonen, moet het prototype gevonden kunnen worden bij de primitieve gebruiksvoorwerpen van den voortijd. □

Dat is de hoorn, het door de natuur gevormd vat, dadelijk geschikt tot gebruik. En bij een volk van landbouwers en veehouders, als de Oud-Chineezee, hun als 't ware in de hand gelegd. Pas daarna, veel, vèèl later, werd in kostbaar brons en jade die hoornvorm toegepast. De Han-vaas, die om zijn spiraalornament „dondervaaas” is genoemd, kan om zijn vorm „hoornbeker” worden geheeten. Ook de beide vaten der Sung-periode kunnen den naam „hoornvaas” dragen. Er zit in alle drie een ronding en zwenking, die aan een hoorn doet denken. 't Meest sterk doet dit de beker van Burchard. De Han-vaas toont den natuurlijken gewrongen hoornvorm vooral bovenaan, in den onregelmatigen rand van den mond. De beker bij Laufer is het minst als hoorn te accepteren: in den tē gestyleerden siervorm is het natuurlijke verward, het leven verstikt. □

Merkwaardig, dat Burchard wel dien hoornvorm aanduidde, toen hij schreef: „Auch die Bezeichnung „Vase”, die Laufer anwendet, dürfte nicht zutreffen. Es handelt sich hierbei um ein Trinkhorn oder einen Becher für Libationen,” — maar er verder geen aandacht aan schonk. Juist, wijl hij zich door Laufer niet misleiden liet en spreekt van „Trinkhorn”, was hem het spoor blootgelegd naar den oorsprong van den typischen vorm van dien jaden beker. Daar Burchard zakelijk kort een verzameling Oud-Chineesche kunstvoorwerpen beschreef, lag een dergelijk onderzoek buiten zijn weg. □

Toch is het belangwekkend in verband met vorm en inscriptie ¹⁾ van de Han-vaas na te spuren.

¹⁾ Zie daarvan de vertaling door Prof. Dr. M. W. de Visser in „Nederland” Jan. 1927; pag. 92. □

Afb. 3. Jaden Hoornvaas. Sung-periode. Uit: *Ostas*, Z. 1917.

Afh. 4. Hoornvaas. Song-periode. Uit: *Jade*.

beeldt Laufer af in zijn „Chinese Clay Figures”, pag. 168. De een is uit de Han-, de ander uit de Chou-periode.¹⁾ Ze zijn niet alleen om hun hoornvorm van bijzonder belang, doch ook vooral om den runderkop aan den voet. Hoewel deze kop plastisch is uitgebeeld met vrij gevormden snoet, ooren en hoorns, en de hoornpunt van het vat in dien kop uitloopt en niet, omgekeerd, de open bek de vaas omvat, behooren toch deze twee hoornbekers tot hetzelfde type als de drie beschreven vazen. Eenmaal de voet gemaakt tot een gestyleerden dierekop, min of meer natuurlijk weergegeven, werd gemakkelijk in analogie met het bestaande monstermasker *rao-tie* der sacrale ornamentiek deze stierekop tot een grootoogig aangezicht, dat ornamentaal één geheel vormde met het vaasvlak. Het omgekeerde is trouwens ook denkbaar: het masker gaf aanleiding, om in overeenstemming met de opnieuw waargenomen realiteit den ossekop plastisch uit te beelden.²⁾ Daar de eene kop een touw om de hoorns heeft gewonden, dat in teekening denzelfden stijl toont als het koordornament bovenaan op de Han-vaas en juist zit om het deel van den hoorn bij den wortel, hetwelk overeenkomt met het gedeelte van de vaas bij den mond, is 't vrij zeker, dat niet alleen de vaasvorm, maar ook dit „koord” van de Han-vaas zijn oorsprong in het eenmaal-werkelijk-tastbaarbestaende vindt. □

Zoo zou dan het begin van al deze dingen in het bedrijf van den veehoudenden landbouwer zijn te zoeken . . . en te vinden! □

¹⁾ Een dergelijke beker van jade was vroeger in het bezit der Kon. Kunstaal Kleykamp en staat vermeld in den Catalogus 1922 onder No. 211. — Bespreking van Laufer's boek door O. Franke in *Ostas. Zeitschr.* 1915, pag. 493. □

²⁾ Aan den draak kan daarom, meen ik, niet worden gedacht. A. H. □

hoe een natuurvoorwerp, de hoorn, het voorbeeld werd voor de gedaante van sommige rituele vazen. Laufer zelf biedt daaromtrent enkele belangrijke gegevens. Hij schrijft in *Jade* pag. 315. over offeranden in den Chou-tijd ter eere van Chou-kung: „As drinking-cup, they used the jade cup *chan* carved in the usual manner, and they added the cups called *san* and the cups called *kio* (= hoorn), both made of the jade called *pi*.” Daarbij plaatst hij deze interessante noot: „Legge: „There were also the plain cups and those of horn, adorned with round pieces of jade.” Daarin neemt hij ook nog de Fransche vertaling van Couvreur dezer plaats uit de *Li ki* op: „Les coupes additionnelles étaient le *san* et la corne (= *kio*), dont le bord était orné de jade.” □

Behalve de sacrale vaten van brons en jade, werden in den Chou-tijd dus ook hoorns gebruikt, die met jade werden gemonteerd. Een heele stap verder was, het heele voorwerp van brons of jade te maken, met behoud van den hoornvorm. Twee zulke bronzen bekers

Er blijft nu nog over te bepalen, met welk soort „hoorn” wij hier te doen hebben. Dat oorspronkelijk de hoorns van hun vee door de Chineezers werden gebruikt, behoeft geen reden te zijn, om aan te nemen, dat ook de hoorns van lateren tijd afkomstig waren van het rund. Laufer maakt het aannemelijk, dat in verband met de ongeschiktheid van den hollen koehoorn voor bewerking, de Chineezers den hoorn van den rhinoceros benutten. (zie „Chinese Clay Figures”) Men kan aannemen, dat de genoemde hoornbekers, versierd met jade, en de jaden en bronzen vazen in hoornvorm, of de rhinoceroshoorn zelf zijn, of dezen imiteeren. Toen kan evenwel reeds eeuwen tevoren de hoorn van het rund sacrale beteekenis hebben gehad. In verband beschouwd met de offers van stieren en de hoorns in de gewijde ornamentiek, wordt dat welhaast tot zekerheid. Dan had de hoornvorm door het gehoorned offerdier reeds een religieus karakter, hetwelk overging op den hoorn van den rhinoceros. □

Zéér belangrijk wordt nu de inscriptie op de Han-vaas. Het tweede teeken der zesde rij is , hetwelk Prof. Dr. M. W. de Visser noemt k'iu (= kio); „gekromde hoornen van den rhinoceros.” Wij hebben hier dus

hetzelfde woord „kio” als dat in Laufer's geciteerden Chou-tekst uit de Li-ki. De vertaling dezer versregels is volledig: „Hij onderscheidt niet daarvan de Hanvazen noch bezingt haar gebogen hoornvorm”. (d. i. de gedaante van den hoorn van een rhinoceros) Hierdoor wordt bevestigd, dat de Han-vaas en de daarmee tot hetzelfde type behoorende vaten werkelijk hoornbekers zijn, waarbij dan gedacht moet worden aan den hoorn van den rhinoceros. □

In zijn reeds vermeld boek *Chinese Clay Figures* heeft Laufer ruim anderhalf honderd bladzijden gewijd aan de „History of the Rhinoceros”. Daarin komt hij tot de conclusie, dat het dier se en si onveranderlijk betrekking hebben op dit dier. De Shi-king maakt reeds melding van kommen, bekens, gesneden van rhinoceroshoorn (*se kung*), die een symbolische beteekenis hadden. Er wordt gesproken van wijnoffers en vermeld het opheffen van den rhinocerosbeker onder het uitspreken van wenschen „voor ontelbare jaren zonder einde”. In een ander lied verlangt een vrouw naar haar afwezigen echtgenoot. Zij giet wijn in een rhinoceroshoornen beker en hoopt, dat haar smart niet eeuwig zal duren. □

Zoo werd dus de hoornbeker in den Chou-tijd voor sacrale diensten gebruikt en bevestigden de klassieke teksten, dat de vazen van rhinoceroshoorn en de bronzen en jaden bekens in den hoorn-

Afb. 5. Bronzen rhyton. Han-periode. Uit: *Po ku tu lu*.

Afb. 6. Beker van rhinoceroshoorn. Coll. C. G. Kleykamp.

Zoo was 't de magische kracht van den rhinoceroshoorn, welke hem de religieuze beteekenis schonk. Dat onder de *pa-pao*, „Acht kostbare dingen”, een paar rhinoceroshoornen komen (ch'ieh) werden geplaatst, geeft er getuigenis van, hoe hoog die hoorn al de eeuwen door in China werd geschat. Geloof en vereering schiepen de sacrale hoornbekers in brons en jade der Chou- en Han-periode, welke in de Sung- en K'ien-lung-perioden bij de ontwakking der belangstelling voor de antieke vormen werden geroemd en in siervazen nagevolgd. □

* * *

Belangrijk wordt in verband met de beteekenis van den rhinoceroshoorn in den Oud-Chineeschen Voorouderdienst, in origineel gebruikt of in brons en jade geïmiteerd, de collectie van een tiental bekera van deze grondstof, welke in het bezit zijn van den heer C. G. Kleykamp, die welwillend zijn foto's ter reproductie bij dit opstel beschikbaar stelde. Deze prachtig geornamenteerde kommen toonen, dat gedurende tientallen eeuwen, tot in den K'ien-lung-tijd toe, de rhinoceroshoorn zijn waarde handhaafde in de Chineesche cultuur. □

NASCHRIFT. Een rustige vergelijking van de Han-vaas met de beide Sung-bekera, afb. 2, 1 en 3 doet zien, dat het ornament van de vaas der Han-periode een monumentaal karakter heeft, terwijl dat der beide andere slechts decoratief is in zijn imitatie van antieke motieven. Het eerste openbaart in zijn symboliek religieus gevoel voor de goddelijkheid van den kosmos: zijn doel ligt niet in de versiering, maar in de zinrijke idee, waarvan het getuigt, zooals het donder- en wolk-patroon der sacrale bronzen oulging deed bij de offerplechtigheden ter eere van hemel en aarde en der voorvaderen. Het spreekt van de groote dingen des levens en vertolkt de weidsche gedachte van den volksgodsdienst omtrent 's menschen verhouding tot dood en eeuwigheid. De decoratie der rhytons van tien eeuwen later is louter artistieke pronk: 't meest die van afb. 1. De bekera zijn versierd met de sacrale patronen onder invloed van de herleeft belangstelling voor het archaïeke vaatwerk. Maar de primitieve geest van vereering bezielt het werk niet. Het doel der jade-bewerking ligt uitsluitend in het kunstig versieren. De rhytons zijn heerlijke sier-

stukken. Maar deze glanzende kostbaarheden zijn geen dragers van een grootsche idee: zij zijn een lust voor de oogen, geen verheffing voor den geest. Zij herinneren aan voortbijgegane grootheid, maar zijn niet meer dan een schaduw van het grootsche. Zij zijn niet bestemd voor de goden en de dooden, maar willen de levenden in hun vorstelijke pracht behagen. Werkstukken der verfijnde paleiskunst, missen zij de kracht der oorspronkelijkheid. □

Afb. 6. Kops van rhinoceroshoorn. Coll. C. G. Kleykamp

't Ornament van de Han-vaas is sterk beeldhouwwerk, dat klaar en vast en-relief op den vaaswand staat. Ondanks het gewentel der krullen, heerscht er door de kloeke stelling der telkens anders gevormde spiralen in de figuratie een strenge rust. Dit is geen speelsche vlakvulling, maar een forsche uitbeelding van een grootsche gedachte. De spiralen zijn geen lijnen, maar vormen. Hoofdzaak is de machtige kop met aan elken kant daarboven een breed veld, waarop de schijnbaar onregelmatig verspreide krullen harmonisch het welgeordend geheel van een gestyleerde donderwolkenlucht vormen. Daar zit architectuur in. Ondanks de ongelijkmatigheid der beide kanten, vormt de eene zijde volmaakt het spiegelbeeld van den anderen. Met berekenend overleg kreeg elke spiraal zijn eigen vorm en bepaalde plaats. In die schikking is geen willekeur. Overal heerscht de scheppende wil van den maker. De drie banden met meanders, drie snoeren dubbelspiralen en koordornament vormen bovenaan een vaste afsluiting en volgen in hun verheffing en daling de afplattingen en uitbultingen van den jaden kei. Welk een besef van ordening en bouw! Welk een macht van leven is geopenbaard in het organisch geheel der streng-omschreven spiraalfiguren! Zooals die vreemde Han-vaas daar staat, schijnt zij een levend orgaan. Heeft zij niet de gedaante van een hart met de grillige en toch geheel natuurlijke teekening der bloedvaten, den hartwand dooraderend in bewegelijke kronkelingen? □

Bij de Sung-bekers is het ornament slechts versierend. De vaaswand is door banden ingedeeld, die met motieven zijn ingevuld. De spiralen zijn niet gebeeldhouwd; de archaïeke vormen zijn tot een lijndécor verzwakt. Bij die van Burchard (afb. 3) is het oorspronkelijk karakter het minst verflauwd. De monsterkop is nog goed te herkennen.¹⁾ Maar de begrenzing der bovenkaak is toch meer een versierende gollijn met conventionele rondingen dan een gestyleerde vorm. Bij den beker van Laufer (afb. 1) is deze bovenkaakrand samengevallen met de zwakke lijn, die den vijften band van onder afsluit, terwijl de kop zelf tot een zesden band is omgevormd met grillige lijnfiguren. De gordels zijn met verschillende siermotieven opgevuld, die samen een staalkaart geven van decoratieve patronen, zonder dat er een eenheid wordt gevormd. Bouw ontbreekt. Daardoor werkt het geheel onrustig. Op den bovensten band onttaardt het ornament zelfs in een naturalistische versiering. De smalle rand bij den mond heeft T-vormige meanders. De derde band ver-

¹⁾ In mijn vermeld opstel „Jaden Vazen“ staat een kan der collectie A. Volz gereproduceerd, die dit masker vertoont aan den onderkant van de tuit. Het Po ku t'u lu beeldt oude bronzen af met dit stierekopachtig monster aan deksel en oor. Bij schenkvaaten eindigt de tuit in een dergelijk masker. Welk een veld voor onderzoek wordt ons hier geopend! □

toont de typische Hanvaas-donderspiralen, de vierde is geornamenteerd met cicadevleugels, die elk gevuld zijn met . . . . een *rao-t'ie*-masker! □

Bij den beker van Burchard bestaat nog stijlverband tusschen de drie gordels, waarin het karakter van het grootsche ornament der Han-vaas is te herkennen. □

Burchard noemt het monster een draak, waarvan de staart, omgebogen en gekruld, het oor vormt. Dit komt mij onjuist voor. Indien dat de staart zou zijn, moest het dier volledig, zij 't ook gestyleerd, zijn voorgesteld en romp en pooten hebben. In werkelijkheid is er slechts de kop en dan nog zonder onderkaak, zooals dit masker bij de archaïeke bronzen voorkomt. In dit monster zouden wij den *rao-t'ie* kunnen zien. De Han-vaas vertoont aan het achtereind van dien kop drie harenbundels. Bij de beide Sung-bekers zijn, geheel overeenkomstig het decoratieve karakter dezer stukken, die tressen losgewoeld van het vaasvlak en tot een gestyleerde krul geworden, die als oor kan dienen. De arceering herinnert nog aan de oorspronkelijke haren. □

Dat inderdaad dit masker *rao-t'ie* kan zijn, blijkt uit de Hoornvaas van afb. 4, waarop dit *sterke gelaat*, de noesters naar boven gericht, is te herkennen. De hypothese¹⁾, die het prototype van den geheimzinnigen *rao-t'ie* wil doen zien in den gehoornen kop van het rund, ontleent kracht van bewijs uit afb. 5: blijkbaar zag de maker van die Han-brons in het grootoogig gelaatsornament van het archaïeke vaatwerk een stierekop, die hij, zoon van een minder primitieve cultuur, niet meer ornamentaal styleerde, maar plastisch reëel uitbeeldde. □

Opmerkelijk is bij den beker van afb. 4 het losraken van het oor, dat niet meer aan den monsterkop vastzit, doch . . . . als viervoeter(!) naar boven klautert, die zich op de voorpooten heft op den vaasrand, terwijl het smalle lijf met afhangenden krulstaart langs den vertikalen kant kronkelt met schrapzetting der achterpooten. Hier is de rust van het ornament tot een actie geworden! Nog één stap verder en het in een zelfstandig beest gemetamorfoseerde „oor“ kruipt vrij rond, zooals ook werkelijk gebeurt in de beeldende kunst der plastische dierfiguren. In dit barokke motief aan den bovenrand van den Sung-beker is de grens reeds overschreden en het gebied der monumentale kunst van het sacrale vaatwerk geheel verlaten, al blijft men dergelijke vazen nog „rhyton“ en „libation cup“ noemen. □

Op de rhinoceroshoornbekers van afb. 6 en 7 ziet men hetzelfde dier sluipen, dat door Laufer „hydra“ wordt gedoopt, hoewel het meer heeft van een katachtig wezen door het slangeslingende lijf, de klauwen en de felle oogjes. Eigenaardig is de eene hoorn, plat tegen den nek gedrukt tusschen de kateoortjes²⁾. Deze „hydra“ woelt ook op de merkwaardige „scheede-jade“³⁾, door Laufer onjuist „gesp“ genoemd. Bij de kom van afb. 7 is op den bovenkant van het oor en de randen weerszijden, evenals op het vlak onder de tuit, een heel gebroedsel van samenkluwende sluipgedierten uitgebeeld. Zoo vertoont de greep der vaas van afb. 6 eveneens een nest vol van deze gedochten, wier lange staarten met dubbele krullen dooreenwoelen als de kronkelende vangarmen van den inktvisch. Men staat verstomd over de fabelachtige techniek der Oud-Chineesche hoornbewerkers, die kunstig deze pracht dingen met eindeloos geduld zoo fantastisch wisten te versieren. Voorts geve men nog acht op het draadlijne ornament van het bekervlak, dat de patronen der antieke bronzen vertoont en waarin men den *rao-t'ie* herkent. □

Afb. 6 heeft den archaïeken *tsun*-vorm, afb. 7 dien van den sacralen *i*. Beide kommen zijn wer-

¹⁾ Zie *Het Jade in de Oud-Chineesche Kunst III: Het Rao-t'ie-geheim*; Nederl.-Indie Oud en Nieuw, Dec. 1927, pag. 255/267. Dit essay is in boekvorm verschenen bij de Kon. Kunstzaal Kleykamp, Febr. 1928. □

²⁾ Laufer noemt het dier lizard-like, maar . . . . een hagedis met ooren gaat niet! — ³⁾ Later te beschrijven. □

kelijk bewonderenswaardige meesterstukken. Welk een raffinement van techniek, die spot met elke moeilijkheid, zich waagt aan de meest uitbundige decoratie en toch een zeldzame beheersching toont in de ordonnantie der heterogene elementen! □

Ten slotte geeft afb. 8 een omgekeerde kom, die den natuurvorm van den rhinoceroshoorn heeft behouden, terwijl een primitieve versiering is aangebracht van een processie van viervoeters langs een soort palissadeering (geboomte?), vee of woudgedierte, dat ondanks de onbeholpen vormen toch in de ordening rondom den rand door een styleerende gebondenheid wordt gekenmerkt en waarin een rythme van gelijkmatig voortbewegen klopt. In weerwil van het barbaarsche der voorstellingen, voelt men in deze boersche versiering den adem van het leven beven. □

De beschouwing dezer acht bekers leert, dat gedurende twee duizend jaren de Chineesche kunstenaars in hun gebeeldhouwde vazen van brons, jade en hoorn de archaïeke vormen van het ritueele vaatwerk met de drie gewijde hoofdornamenten altijd weer met geestdriftige bewondering voor de grootsche schoonheid der religieuze vaten toepasten bij het maken der bekers voor ceremonieel gebruik. Zoo bleef dan, hoe ook tot fantastische figuraties vaak omgevormd, de oer-vorm der antieke vaten, welke meer dan twee duizend jaar vóór Christus werd geschapen, in China bewaard. Dat zóò het goddelijke principe van den geestesarbeid der Chineesche Patriarchen telkens in de groote perioden van vernieuwd nationaal leven inspireerend kon dóórwerken, is een geheel éénig verschijnsel in de kunstgeschiedenis. Geen volk ter wereld evenaart in dit opzicht de Chineezen. Alleen de Joden komen naast hen in vereering van het heilig Oude. □

Door innige trouw aan de gewijde traditie en door onverzettelijk geloof in den adel der voorouderlijke cultuur, hebben de Zonen van Konfucius, al de eeuwen door, het monumentale karakter der eerbiedwaardige altaarkunst gevierd. □

Afb. 8. Rhinoceroshoorn.

Coll. C. G. Kleykamp.